

УДК 32.143:330.331.4

Ю. М. Конюхов,
науковий співробітник,
Науково-дослідний центр Збройних Сил України "Державний океанаріум"

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Y. Konyuhov,
researcher of the Research Center of the Armed Forces of Ukraine "State Oceanarium"

STRATEGY IMPLEMENTATION MECHANISM SUSTAINABLE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

У статті досліджено механізми реалізації стратегії сталого соціально-економічного розвитку регіону. Виділено основні структурні блоки, форми і методи забезпечення механізму реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону. Запропоновано багаторівневу систему планування соціально-економічного розвитку регіону. Представлено концептуальну схему міжрегіональної конкуренції. На основі теоретико-методологічних підходів, зарубіжного та вітчизняного досвіду, визначено технологію формування кластерів у регіоні, яка передбачає три основних етапи.

In the article the mechanisms for implementing the strategy of sustainable socio-economic development of the region. The basic building blocks, forms and methods of providing a mechanism for the implementation of socio-economic development of the region. The proposed multi-level planning of socio-economic development of the region. Presented conceptual scheme of inter-regional competition. On the basis of theoretical and methodological approaches, foreign and domestic experience, the formation of clusters of certain technologies in the region, which includes three main stages.

Ключові слова: кластер, промисловий кластер, регіональний кластер, детермінанти, кластеризація регіонів, соціально-економічний розвиток, однотипні групи регіонів, інноваційний потенціал регіону, економічний розвиток регіону, валовий регіональний продукт.

Key words: cluster, industrial cluster, regional cluster determinants clustering regions, socio-economic development of regions of the same type, the innovative potential of the region, economic development of the region, gross regional product.

ВСТУП

Особливості соціально-економічного, геополітичного, демографічного та іншого розвитку українських регіонів у часі і просторі є предметом багаторічних досліджень фахівців різних галузей знань. Це визначає і застосування різноманітних методологічних і методичних підходів до вивчення розвитку регіонів.

Неухильний розвиток процесів глобалізації супроводжується ворогуючими їм процесами регіоналізації. Зростає значимість міждержавних економічних і політичних утворень як суб'єктів відповідних міжнародних відносин.

У зв'язку з цим, актуалізуються дослідження процесів регіональної інтеграції, регіоно-

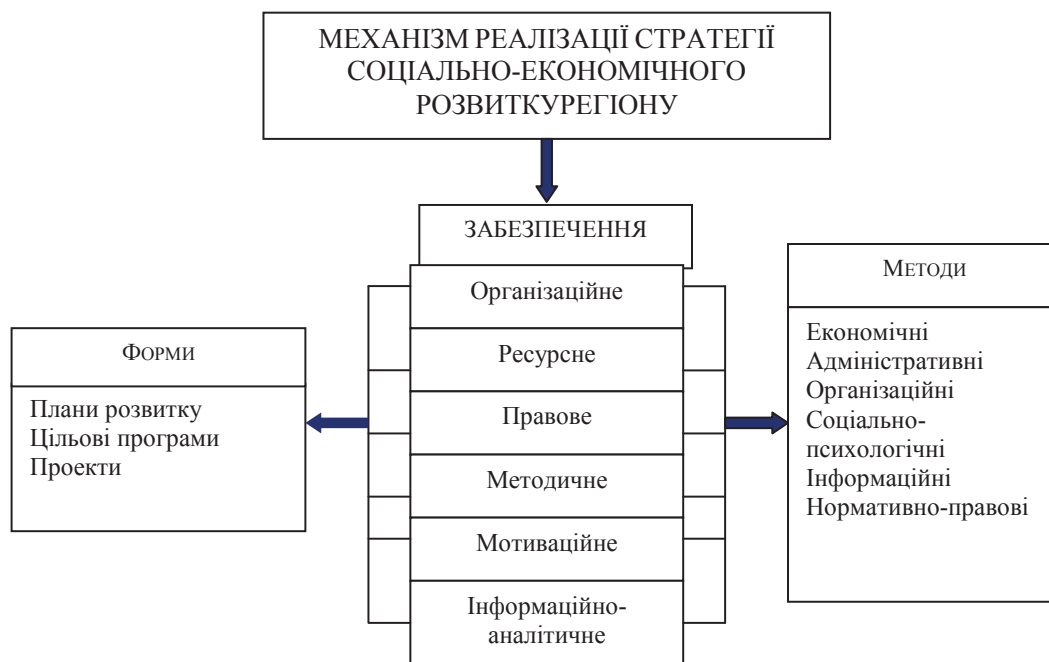

Рис. 1. Структура механізму реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону

утворення та регіонального розвитку, а також прогнозування виникнення і формування різних міжрегіональних та міждержавних утворень. Результати таких досліджень, що відносяться, головним чином, до компетенції регіонознавства, стають все більш затребуваними.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розробка науково-методичних основ формування механізмів розвитку соціально-економічного потенціалу регіону.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Обґрунтування стратегії економічного розвитку регіонів є достатньо вивченим науково-практичним аспектом державної регіональної політики, що відображено у працях учених, серед яких О.М. Алімов, О.А. Амоша, О.О. Бакаєв, З.С. Варналій, В.В. Волошин, В.М. Геєць, Б.М. Данилишин, М.І. Долішній, В.В. Дорофієнко, С.І. Дорогунцов, В.С. Кравцов, А.С. Лиसेцький, І.І. Лукінов, А.Г. Мельник, А.І. Мокій, Я.Б. Олійник, Н.В. Танчук, М.А. Хвесик, А.Г. Чернюк, М.Г. Чумаченко, Л.Б. Шостак та ін.

Незважаючи на достатній рівень вивченості проблеми формування та реалізації стратегії регіонального розвитку, наявність чималої кількості нормативно-правових актів, і досі залишаються невирішеними багато питань. До цього часу наявна територіальна диференціа-

ція регіонів України, не завершено реформування адміністративно-територіального устрою, не сформовані механізми стимулювання місцевих громад до прискорення розвитку регіонів, не оптимізовано процеси централізованого регіонального регулювання та підтримки місцевих ініціатив, у т. ч. співвідношення їх інтересів тощо. Усе це засвідчує необхідність постійного вдосконалення існуючих концепцій соціально-економічного розвитку регіонів України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Механізм реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону являє собою сукупність принципів, форм, методів та інструментів цілеспрямованого управлінського впливу органів державної (або регіональної) влади регіону на соціально-економічні процеси з метою реалізації стратегічного вибору. [5] Таке розуміння змісту механізму реалізації дозволяє виділити його основні структурні блоки: форми, методи забезпечення, кожен з яких має самостійний зміст і значення (рис. 1).

Необхідне створення в регіоні багаторівневої системи планування, як одного з найбільш ефективних способів реалізації стратегічних цілей і пріоритетів розвитку. Дана система включає в себе стратегічний, тактичний і оперативний рівні планування і спирається на регулярний моніторинг (рис. 2).

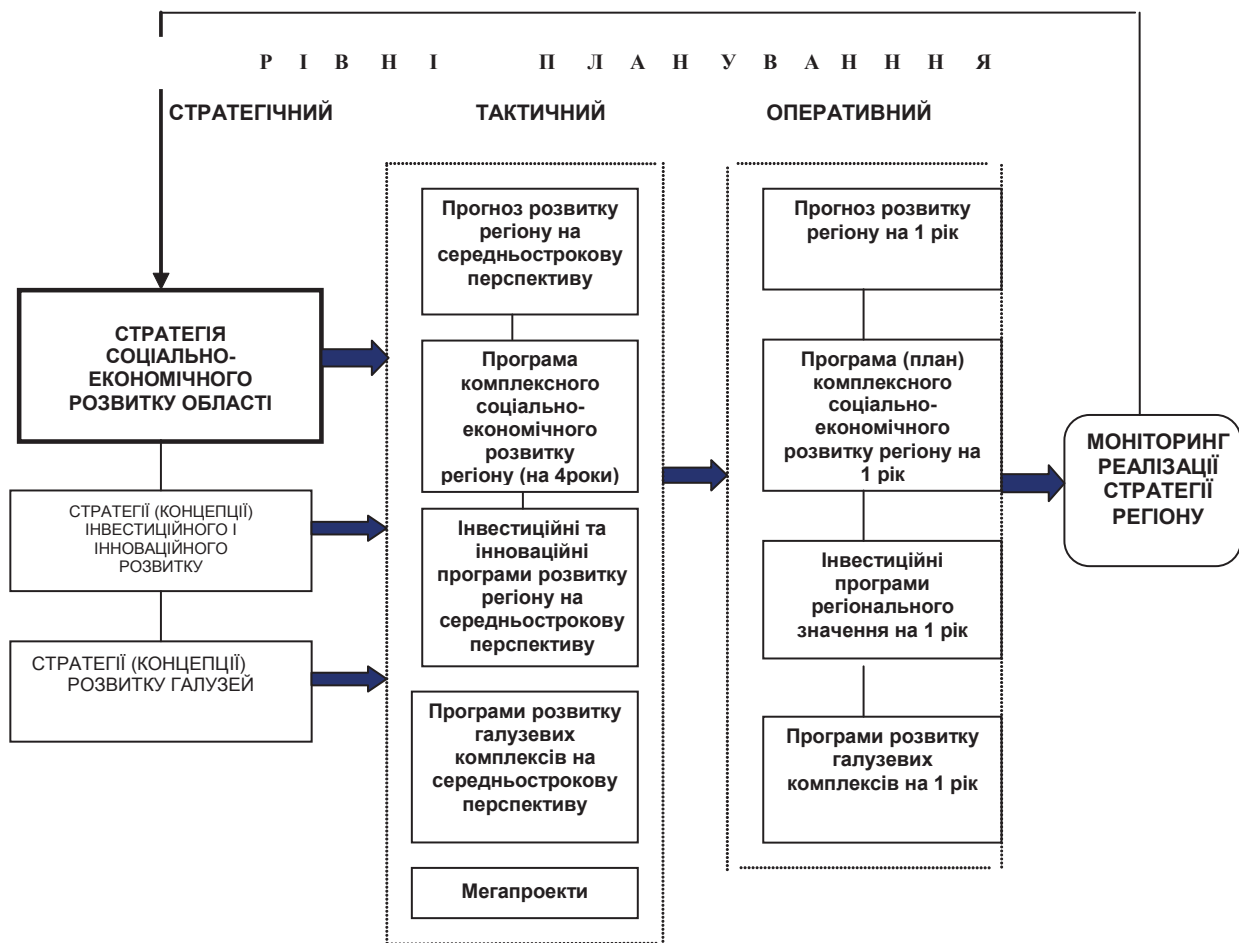

Рис. 2. Багаторівнева система планування соціально-економічного розвитку регіону

На нашу думку, організацію розробки планів (програм) соціально-економічного розвитку регіону слід розглядати дещо під іншим кутом, а саме: доцільно об'єднати процес розробки середньострокових і короткострокових планів (програм), тобто створити систему безперервного планування, органічно поєднуючого елементи тактичного (середньострокового) і оперативного планування.

Суть безперервного планування полягає в розробці одного документа — комплексного плану (програми) соціально-економічного розвитку регіону на 4 роки. При цьому перший рік розглядається в плані (програмі) детально, з місячною (квартальною) розбивкою заходів і планованих показників, другий рік — більш укрупнено, з піврічною розбивкою заходів і показників, третій і четвертий роки — в річних параметрах. При підготовці плану (програми) на черговий рік уточнюються заходи трьох раніше розглянутих років і доповнюються заходами на четвертий рік. Тим самим забезпечується безперервність, спадкоємність планування та управління реалізацією стратегії [70].

Таким чином, запропонована система безперервного планування базується на принципах стратегічного управління, оперативне управління здійснюється з урахуванням сформованої стратегії розвитку і забезпечується безперервність спадкоємності процесу управління і планування.

Домагтися високих стандартів сталого соціально-економічного розвитку регіону можна двома шляхами: на основі зовнішньої підтримки та перерозподілу коштів централізованих джерел між територіями і на основі мобілізації внутрішніх ресурсів. Головним чинником активізації та мобілізації додаткових внутрішніх сил, ресурсів, волі, інтелекту досягнення певних цілей є конкуренція. Під міжрегіональною конкуренцією нами розуміється змагання між регіонами та містами в їх прагненні "завоювати" різні цільові групи "споживачів" місцевих ресурсів та умов життєдіяльності з метою отримання ресурсів, необхідних для забезпечення сталого розвитку і вирішення на цій основі соціально-економічних завдань [1]. Концептуальна схема міжрегіональної конкуренції представлена на рисунку 3.

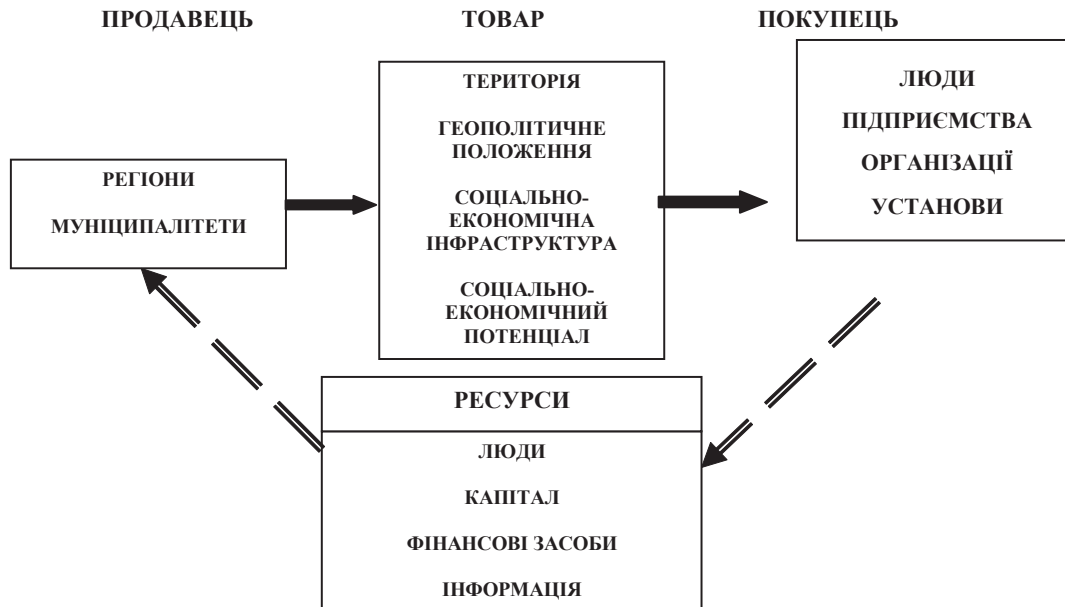

Рис. 3. Концептуальна схема регіональної конкуренції

Конкурентоспроможність регіону розглядається як його здатність залучати на території ресурси, необхідні для ефективного досягнення цілей соціально-економічного розвитку. Конкурентоспроможністю регіону можна управляти, впливаючи на ті чи інші фактори. При виборі методик оцінки конкурентоспроможності слід виходити з принципу комплексності, що вимагає оцінки всіх видів потенціалів, якими володіє регіон.

Проте динаміка індексу конкурентоспроможності свідчить про те, що конкурентоспроможність регіону не є постійною. Вона визначається наявністю конкурентних переваг і здатністю суб'єктів конкуренції формувати їх.

Найбільш адекватним механізмом підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки шляхом розвитку науки і освіти та стимулювання інноваційних процесів в економіці є виробничі кластери [3].

Термін "кластер" має дві яскраво виражені складові — галузеву і територіальну, тому необхідно розрізняти:

- промисловий кластер — групу споріднених взаємопов'язаних галузей промисловості та сфери послуг, які найбільш успішно спеціалізуються в міжнародному поділі праці;

- регіональний (локальний) кластер — групу географічно сконцентрованих компаній з однієї або суміжних галузей і підтримуючих їх інститутів, розташованих у певному регіоні, виготовляючих схожу або взаємодоповнюючу продукцію і характеризуючихся наявністю інформаційного обміну між фірмами-членами кластеру [3].

В основі кластерної теорії лежать фактори, так звані "детермінанти", які формують конкурентні переваги і тим самим підвищують конкурентоспроможність економіки в цілому. Це:

- факторні умови, тобто наявність кваліфікованої робочої сили, інфраструктури, необхідних для ведення конкурентної боротьби;

- умови попиту, тобто характер попиту на внутрішньому ринку для галузевого продукту або послуг;

- родинні і підтримуючі галузі;
- стратегії фірм, їх структура і суперництво.

На відміну від звичайних форм кооперативно-господарських взаємодій малого, середнього та великого бізнесу, кластерні системи характеризуються такими особливостями:

- Наявність великого підприємства — лідера, що визначає довгострокову господарську, інноваційну та іншу стратегію всієї системи.

- Територіальна локалізація основної маси господарюючих суб'єктів — учасників кластерної системи.

- Стійкість господарських зв'язків господарюючих суб'єктів — учасників кластерної системи, домінуюче значення цих зв'язків для більшості її учасників.

- Довготривала координація взаємодії учасників системи в рамках її виробничих програм, інноваційних процесів, основних систем управління, контролю якості та ін.

Роль органів влади полягає в тому, щоб у рамках промислової політики підтримувати розвиток позитивних факторів і сприяти подоланню перешкод, використовуючи всі можливі заходи для поліпшення загальноекономічного клімату в регіоні.

Залежно від обраної державної промислової політики, можливі чотири типи кластерної політики, що відрізняються механізмами її проведення: каталітична; підтримуюча, директивна і інтервенціоністська [4].

Вивчення та аналіз теоретико-методологічних підходів, зарубіжного та вітчизняного досвіду дозволило визначити технологію формування кластерів в регіоні, що передбачає три основні етапи.

На наш погляд, принципово важливе значення має перший етап — попередній, на якому визначається потенціал кластеризації та розробляється програма реалізації кластерних проектів.

Завдання другого етапу — активізація процесів кластеризації в регіоні, підключення до цих процесів можливих учасників. Для того, щоб процес кластеризації реально почався, потрібна ініціатива владних структур регіону. Дії влади повинні бути спрямовані, передусім, на формування координаційного центру з метою планування та реалізації кластерних проектів, лобювання інтересів їх учасників, вирішення внутрішніх конфліктів, координації діяльності, сприяння розвитку. Підсумком основного етапу є реалізація програми розвитку, а отже, створення в регіоні кластерів.

На завершальному етапі виконується оцінка функціонування кластерів на основі показників, що характеризують економічний розвиток. За результатами оцінки здійснюється коригування програми розвитку кластерів, проводяться необхідні зміни в їх діяльності.

ВИСНОВОК

Важливим фактором стійкості регіональних соціально-економічних систем виступає стійкість розвитку регіональних та районних утворень у складі регіону.

Проте перехід регіональних утворень на модель сталого соціально-економічного розвитку стримується, насамперед, відсутністю фінансово-економічної самостійності місцевого самоврядування. Закріплені дохідні джерела місцевих бюджетів не забезпечують покриття витратних повноважень органів місцевого самоврядування [6].

Література:

1. Артеменко В. Індикатори стійкого соціально-економічного розвитку регіонів / В. Артеменко // Регіональна економіка. — 2006. — № 2. — С. 90—97.
2. Євдокименко В. Стратегія соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальної одиниці: концептуальний підхід в сучасних умовах / В. Євдокименко // Регіональна економіка. — 2004. — № 2. — С. 104—117.
3. Иванов С.Е. Структурный анализ и прогнозирование экономического роста в условиях реформирования национального хозяйства: дис. кандидата экон. наук: 08.02.03 / С.Е. Иванов. — Д., 2002. — 195 с.
4. Іщук С. Удосконалення методології вибору інвестиційної стратегії розвитку виробничого потенціалу регіону / С. Іщук // Регіональна економіка. — 2004. — № 4. — С. 87—94.
5. Каира З.С. Размещение производительных сил: учеб. пособие для студ. вузов / З.С. Каира, А.И. Омелянчук, А.С. Поважный. — Донецк: Альфа-пресс, 2004. — 350 с.
6. Симкин Д.Г. Некоторые особенности развития организационно-экономического механизма управления регионом / Д.Г. Симкин // Вестник ОГУ. — 2009. — № 8. — С. 88—92.

References:

1. Artemenko, V. (2006), "Indicators for sustainable socio-economic development", *Rehional'na ekonomika*, vol. 2, pp. 90—97.
2. Yevdokymenko, V. (2004), "Strategy of socio-economic development of the administrative-territorial units: conceptual approach in modern conditions", *Rehional'na ekonomika*, vol. 2, pp. 104—117.
3. Yvanov, S.E. (2002), "Structural analysis and forecasting of economic growth in the conditions of reforming of the national economy", Abstract of Ph.D. dissertation, Economy, Donetsk, Ukraine.
4. Ischuk, S. (2004), "Improving the methodology of choice of investment strategy of the production potential of the region", *Rehional'na ekonomika*, vol. 4, pp. 87—94.
5. Kayra, Z.S. Omel'ianchuk, A.Y. and Povazhnyj, A.S. (2004), *Razmeschenye proyzvoditel'nykh syl [Location is productive]*, Alfa-press, Donetsk, Ukraine.
6. Symkyn, D.H. (2009), "Some Features of development organizational-economic mechanism control region", *Vestnyk OGU*, vol. 8, pp 88—92. *Стаття надійшла до редакції 31.08.2015 р.*